

CARACTERISTICILE PROCESULUI DE ADAPTARE PSIHOSOCIALĂ A STUDENȚILOR LA MEDIUL UNIVERSITAR

Elena PUZUR

Catedra Psihologie

In case from adjustment of student interest modification in stokes show from personality, as inside, alike environment relations. After cluster analysis for determined similarity and difference of personality specific feature was proved the existence of traditional combination by first present's factors in case of clusters. From here we inferring that general characteristic are determined non from sum from specific feature whom they embodiments, but from system from relations what exist among they.

În literatura de specialitate se menționează că la baza clasificării și tipologizării adaptării se află diferite modalități ale activismului personalității. Efectul modificat al adaptării social-psihologice poate fi orientat atât spre exterior, cât și spre perfecționarea structurii individuale. Adică, subiectul este în același timp și obiect, și subiect al adaptării.

A.F. Lazurski a elaborat principiul adaptării active a personalității la mediul înconjurător, efectuând în baza lui clasificarea tipurilor adaptării. El a evidențiat trei niveluri de atitudine:

- 1) personalitatea depinde de mediu (adaptare insuficientă);
- 2) adaptarea cu beneficiu individual și social;
- 3) atitudinea creativă față de mediu.

În urma analizei caracteristicilor integrale la I și al II-lea tip de personalitate, am presupus că cele două tipuri evidențiate, deosebindu-se prin valorile pe niveluri a grupurilor de factori, adică după structurile de personalitate sistematizate tipologic și caracteristicile integrale, se deosebesc și prin particularitățile de funcționare a mecanismelor de comportament, prin caracteristicile de stil ale comunicării interpersonale, prin modalitățile de adaptare și, probabil, prin nivelurile de adaptare.

Cunoașterea legităților generale de desfășurare a acestor procese în cadrul fiecărui tip va permite a trece la o schemă de prognozare a rezultatelor și particularităților de desfășurare a acestor procese la subiecții cu diferite structuri de personalitate, adică la o prognozare individualizată. În continuare vom analiza particularitățile psihologice ale adaptării și ale comportamentului interpersonal la studenții ce se referă la I și al II-lea tip de personalitate.

Eșantionul de studenți a fost împărțit la ultima etapă de clusterizare în două clustere: I cluster, ce a intrat ulterior în structura primului tip de personalitate, se descrie prin factorii: $A^+C^+F^+G^-H^+I^+N^-O^-Q_2^-Q_3^-$, ceea ce corespunde următoarei descrieri verbale: comunicabili, stabili emoțional, lipsiți de griji, neconștiințioși, binevoitori, direcți, neanxioși, conformiști, cu un autocontrol scăzut.

Al II-lea cluster, ce a intrat ulterior în structura tipului doi de personalitate, se caracterizează prin următorii factori: $A^-C^-E^-F^-H^-N^+O^+Q_1^+Q_4^+$, ceea ce corespunde următoarei descrieri verbale: nesociabili, puțin comunicabili, instabili emoțional, supuși, îngrijorați, timizi, pătrunzători, cu sentimentul culpabilității înalt, conservațiști, tensionați.

Pentru studierea caracteristicilor de stil ale comportamentului social am folosit testul Liri, a modalităților de adaptare – chestionarul MMPI, a caracteristicilor comportamentului real – valorile experte ale calităților ce caracterizează atitudinea față de viitoarea profesie, afaceri (independență, inițiativă, responsabilitate) și atitudinea față de oameni (comunicabilitatea și înțelegerea, bunătatea).

În cadrul cercetării s-a mai măsurat caracteristica integrală ce influențează nemijlocit asupra rezultatelor activității – necesitatea în realizare. Se consideră că motivația realizării reprezintă funcția oricărei necesități excitate, însă nesatisfăcute și corespunzător, reprezintă prin sine un factor de intensificare a activismului de căutare.

În continuare vom analiza rezultatele a 4 criterii de adaptare și relațiile lor reciproce cu caracteristicile psihologice menționate mai sus și particularitățile lor pentru I și al II-lea tip de personalitate.

Indicele nota medie

Raportarea indicilor de nivel la acest parametru pentru I și al II-lea tip demonstrează lipsa divergențelor semnificative, ceea ce confirmă indiferența structurii tipologice de personalitate față de reușita academică. Rezultate asemănătoare pot obține subiecții, indiferent de tabloul de profil. Ambele grupe au nota medie asemănătoare, deci, ei tind să obțină aceleași rezultate.

Efectuând analiza relațiilor de corelație, am determinat următoarele:

I. Comun pentru ambele grupe sunt relațiile pozitive ale reușitei academice cu disciplina și cu responsabilitatea ($p > 0,01$) și dacă la primul tip nota medie corelează numai cu factorii A și Q_1 (după Cattell), adică reușita academică este mai mare la cei închiși în sine și la cei conservatiști, în structura tipului II observăm că reușita academică corelează pozitiv (direct) cu sentimentul culpabilității și cu intelectul, dar în afară de aceste trăsături structurale mai corelează cu activismul social, cu inițiativa, cu adaptarea generală, cu intensitatea motivației realizărilor (MR) și corelează negativ cu stilul de comportament "neîncrezut-sceptic" (4 oct).

II. Corelația cu factorul A la primul tip nu este pentru noi o noutate, deoarece dintr-un șir de lucrări este cunoscut faptul că să înveți și să comunici la fel de reușit în procesul de adaptare în instituția de învățământ superior, practic nu se reușește, și este mai reușită adaptarea studenților, îndeosebi, la una din sferele activității de învățare. Această legitate s-a dovedit a fi caracteristică nu numai pentru procesul de adaptare și căutare a stilului său în cadrul acestui proces, dar și pentru rezultat – adică domeniul unde adaptarea este mai eficientă.

În ce privește corelația cu conservatismul (Q_1), trebuie menționat: conform rezultatelor din literatură, în procesul de adaptare ea este inversă, adică reușita academică este mai înaltă la acei studenți, care se deosebesc printr-un radicalism înalt. Probabil, schimbul de semn se explică prin faptul că în primul an de studii radicalismul reprezintă extinderea sferelor intereselor preuniversitare, care contribuie la includerea noilor domenii de cunoaștere, însă în limitele posibilităților fizice ale studenților ea nu depășește considerabil sfera activității de învățare. La această etapă o reușită academică eficientă este caracteristică pentru studenții mai conservativi, adică cei care au interese și preferințe mai stabile.

Pentru tipul II de personalitate caracterul interrelațiilor se schimbă, deoarece ele se caracterizează prin valori reduse ale factorului A, adică alternativa de a învăța sau a comunica nu este atât de actuală, ei fiind inițial mai puțin sociabili, mai puțin comunicabili și nici nu tind spre comunicare. Această grupă se deosebește printr-un conservatism înalt și rigiditate (Q_1), care conform rezultatelor noastre trebuie să contribuie la o reușită academică mai eficientă. De aceea, în acest caz, nivelul reușitei deja depinde de alte legități, și anume, de astfel de factori ca intelectul (B) și sentimentul culpabilității (în alte condiții egale, adică relației pozitive cu disciplina și responsabilitatea). Relația reușitei academice cu intelectul este evidentă. În mediu, unui student mai capabil îi este mai ușor să învețe și reușita lui academică este mai înaltă. În ce privește sentimentul culpabilității, probabil, în opinia noastră, acest factor este într-o anumită măsură motivațional, manifestându-se în calitate de necesitate pentru autoafirmare – el condiționează niște rezultate mai bune în procesul academic. Probabil, nota medie ca indiciu al reușitei academice, reprezintă un caz particular al montajului general pentru afirmarea în tipul II. Această presupunere se consolidează printr-o corelație pozitivă cu o altă modalitate de autoafirmare – în sfera activității sociale (corelația pozitivă cu activismul social) și, de asemenea, cu o corelație pozitivă cu inițiativa și cu necesitatea realizărilor (meritelor) (NR), care reprezintă o exprimare a intensității activității de cercetare. În afară de aceasta, nota medie specifică acestui tip este într-o relație pozitivă cu capacitatea generală de adaptare (Ad). Acest fapt confirmă integral că reușita academică caracteristică tipului II este un indiciu semnificativ al adaptării decât pentru I tip, unde această corelație lipsește.

III. Structura generală a interrelațiilor la tipul II de personalitate în comparație cu I tip, probabil, ar fi putut contribui la o reușită mai eficientă la subiecții cu o imagine de profil specifică tipului II, dacă nu ar fi fost corelația negativă cu oct.4 a testului Liri. Conform tabelului notelor medii, se observă că acest stil de interrelații este specific mai mult pentru tipul II în comparație cu I. Indicii înalți corespund unei sensibilități mărite, neîncredere, înclinații spre exprimările critice și unei suspiciuni pronunțate. Astfel, fiind caracteristic tipului II, stilul de interrelații influențează negativ asupra indicelui reușitei academice.

Indicele activismul social

Comparând mediile I și II tip de personalitate la acest indiciu, se evidențiază o anumită divergență, ea însă fiind nesemnificativă.

Efectuând comparația structurilor corelaționale, am evidențiat următoarele legități cu caracter general și particular.

1. Trăsăturile generale necesare pentru evidențierea activismului social a ambelor tipuri sunt inițiativa și independența, dominarea și activismul general.

2. Cu toate acestea, activismul social la tipurile de personalitate menționate este însoțit de un complex de trăsături de orientare diferită.

A. La primul tip manifestarea calității “activismul social” este caracteristică pentru subiecții: optimiști (F), activi și întreprinzători (H⁺) – ce exprimă interesele grupului – corelația cu conformismul Q₁), cu stilul de comunicare “autoritar–lider” (1 oct. – t.Liri), pe lângă modalitatea de adaptare „ipocrit–conformistă” (scala 4).

B. La al II tip, manifestarea activismului social este caracteristică mai mult pentru persoanele cu intelect înalt (B), cu responsabilități și disciplină. Tot acest complex de trăsături favorizează o reușită academică mai înaltă, ceea ce se confirmă prin corelația cu nota medie.

Datorită stilului real de comunicare, acești subiecți se caracterizează printr-o tendință generală de manifestare a ostilității, alături de stilurile „autoritar–lider” (1 oct.), „independent–dominant” (2 oct.) și „direct–agresiv” (3 oct). Ei se mai caracterizează printr-o modalitate egocentrică de adaptare (1 scală).

Astfel, activismul social ca indiciu al adaptării, nedivizând cele două tipuri de personalitate după nivelul de exprimare, demonstrează un complex divers de trăsături care susțin funcționarea lui. Pentru I tip acestea sunt trăsăturile ce caracterizează activismul social ca lider și ia în considerație interesele grupului și tendința lor de manifestare. Pentru tipul II sunt caracteristice trăsăturile activismului social ca lider, care tind spre manifestarea propriilor montaje egocentrice și interese, alături de atitudinea ostilă față de mediu.

Indicele *disciplina*

Rezultatele medii în cele două grupuri nu au prezentat divergențe semnificative. În structurile de corelație a ambelor tipuri se evidențiază relații comune.

Reușita academică (nota medie), responsabilitatea și adaptarea sunt complexul de trăsături care formează și se formează împreună cu disciplina.

Cu toate acestea, în afară de legitățile generale există și cele specifice, ce caracterizează fiecare tip în parte.

E de menționat că unele relații poartă un caracter contradictoriu, specific tipurilor menționate. De exemplu, factorul F (lipsa de griji) la primul tip corelează pozitiv cu disciplina, iar la tipul II – negativ. Dependente inverse se observă și în relațiile disciplinei cu tipul de comportament “direct–agresiv” (3 oct.): la I tip această relație este negativă, iar la tipul II – pozitivă.

La primul tip se evidențiază două grupe de calități. Prima calitate – un intelect redus (B) și necesitatea în afirmare înaltă (NA). Această grupă de trăsături caracterizează sfera de activitate. Aici se determină o anumită contradicție care se soluționează din contul disciplinei. În a doua grupă de trăsături se evidențiază atitudinea generală pozitivă față de oameni: receptivitate, deschidere și optimism (F), lipsa anxietății (O), alături de stilul de comunicare “direct–agresiv” (3 oct.).

Relația lor pozitivă cu disciplina poate fi explicată prin acceptarea de către acești indivizi a normelor sociale de bază și a cerințelor mediului. Corelația negativă a disciplinei cu comunicarea, probabil, se explică prin alternativa cunoscută a studenților – de a învăța sau de a comunica (specifică pentru acest tip). Tendința de a comunica le creează condiții de respectare a obligațiilor reglementate.

În structura tipului II se determină două grupuri de stiluri de comunicare opuse, ce corelează pozitiv cu disciplina: prima – stilurile „autoritar–lider” (1 oct.) și „direct–agresiv” (3 oct.), care se unesc prin tendința de a domina, prin insistență și tendința de a-și atinge scopurile, iar în situațiile critice – prin despotism și intoleranță față de critică. Activismul social corelează cu ambele grupuri ($r=0,368$ și $r= 0,397$ corespunzător) și cu disciplina. Esența psihologică a acestor relații reciproce poate fi explicată prin tendința de a conduce în structurile formale (în colectivul de studenți).

Grupul doi include stilurile de comunicare „dependent–ascultător” (6 oct.) și “colaborator–convențional” (7 oct.) care au comune astfel de trăsături ca tendința spre o colaborare trainică, susținerea grupului până la comportamentul compromisului maxim. Acestui grup îi sunt caracteristice astfel de trăsături ca lipsa suspiciunii (L) și îngrijorarea (F⁺). Factorul L contribuie la socializarea și dezvoltarea simțului de sinceritate în colectiv, iar factorul F demonstrează prezența unei tensiuni permanente și așteptarea eșecurilor potențiale, pentru care individul își elaborează planurile de prevenire și de activitate.

Complexul de trăsături prezentat corelează cu disciplina–tendința spre un comportament de compromis.

Analizând astfel de trăsături ca stabilitatea emoțională (C^+) și conservatismul (Q_1), evidențiem că relația lor cu disciplina este semnificativă. Stabilitatea emoțională și conservatismul favorizează stabilitatea intereselor și a integrării comportamentului pe baza ierarhiei necesităților.

Astfel, la I și al II tip de personalitate se evidențiază diferite complexe de trăsături de personalitate, care se exprimă prin indicele adaptării, și anume, prin disciplină. Pentru I tip, în calitate de astfel de complex poate servi contradicția dintre necesitatea în afirmare și intelect, acceptarea normelor și cerințelor mediului, închiderea relativă în sine. Pentru al II tip – tendința de a conduce în structurile formale, comportament de compromis, stabilitatea integrării comportamentului.

Realizarea potențialului intrapersonal, satisfacerea de reușita academică

Valorile medii obținute la această calitate pentru I și al II tip se divizează nesemnificativ. Analiza structurilor de corelație permite să tragem următoarele concluzii:

1. Satisfacerea de reușita academică nu corelează cu indicii succeselor academice nici în unul din tipuri.
2. În I tip satisfacerea cu reușita academică este într-o relație cu acceptarea mediului în general și cu mediul său propriu-zis: responsabilitate, disciplină, sensibilitate, conformism (Q_1); se observă corelația negativă cu modalitățile agresive de adaptare (5 scală) în situația prezenței activismului de căutare (cercetare) (AC). Acest lucru se poate explica prin faptul că satisfacția de propriile succese apare numai în cazul când este necesară realizarea lor.
3. În al doilea tip satisfacerea de reușită este în relație pozitivă cu activismul general (Act.) și cu activismul social. Cu cât individul are o posibilitate mai mare de autoexprimare, cu atât are o satisfacție mai mare. Astfel, satisfacerea de reușită este direct proporțională nu cu rezultatul, ci cu eforturile pe care individul le depune pentru atingerea scopului său.

De regulă, sunt satisfăcuți de succesele sale într-o măsură mai mare indivizii care își apreciază pozitiv perspectiva profesională, sunt mai puțin anxioși (O^-) și care au o autoreglare eficientă (Q_3).

În general, în complexul de trăsături care se formează în jurul satisfacției privind reușita, primul tip cuprinde trăsăturile ce sunt legate în întregime de acceptarea mediului social. Pentru I tip drept trăsături integrale servesc norma socială și orientarea spre acțiuni comune. Pentru tipul II trăsăturile determinante sunt nu cele comunicative, dar cele ce sunt legate de aprecierea viitoarei activități (trăsătura integrală – orientarea spre profesie).

Satisfacerea de viitoarea activitate

Acest indice a fost divizat de noi în doi indici independenți: satisfacerea de viitoarea activitate în școală și de activitatea de translator în alte instituții.

Satisfacerea de viitoarea activitate în școală

Satisfacerea de viitoarea activitatea în școală a fost evaluată prin intermediul valorilor experte și pe baza autoaprecierii. Conform valorilor experte, acest indice s-a dovedit a fi mai înalt pentru tipul II, pe când rezultatele autoaprecierii au fost mai reduse. Cu alte cuvinte, în medie, lucrul de învățător în școală atrage mai mult subiecții cu structura personalității corespunzătoare I tip. Luând în considerație astfel de trăsături de personalitate, caracteristice I tip, ca tendința de a comunica, activismul, bunătatea, lipsa anxietății, caracterul deschis al relațiilor, se poate vorbi despre prezența unui șir de predispoziții necesare pentru activitatea corespunzătoare.

Printre factorii care favorizează consolidarea acestui motiv în I tip, în structura de corelație se evidențiază factorii C (stabilitatea emoțională) și I (bunătatea). Pentru tipul II cu acest indice corelează alți factori și trăsături de personalitate cum ar fi: factorul B (intelectul) – relația este negativă, factorul L (neîncrederea) – relația este negativă, adică orientarea spre activitatea de învățător în școală se formează la indivizii cu un intelect mai redus (ce este legat, probabil, de scăderea prestigiului profesiei de pedagog), creduli, sinceri și conformiști. Luând în considerație faptul că orientarea spre sfera activității reprezintă una dintre calitățile integrale ale tipului II, apriori nu se poate spune care învățător va fi mai bun. S-ar fi putut prognoza dificultățile mari în situația de adaptare în școală și o mare probabilitate de dificultăți adaptative la învățatorii cu structura de personalitate corespunzătoare tipului II. Totuși, corelarea cu modalitățile extroverte ale adaptării poate facilita considerabil perioada de adaptare la cei care sunt satisfăcuți de perspectiva de a lucra în școală.

În ce privește stilul de comunicare interpersonală, structurile de corelație ale I și al II tip au coincis. Pentru ambele tipuri, inacceptabil, s-a dovedit a fi stilul „neîncrezut–sceptic” (4 oct.) și mai specific, manifest – stilul

„reponsabil–generos” (8 oct.) cu octanta bunătate (sensibilitate) - dezinteresare – jertfire, care se manifestă printr-o pregătire exprimată de a ajuta, de a compătimi pe cei din jur, printr-un sentiment înalt de responsabilitate.

În afară de corelațiile descrise, este necesar a menționa relația indicelui de satisfacție în ambele tipuri cu o dispoziție bună (Disp., $p > 0,01$), iar în I tip și cu starea emotivă (S). Pentru tipul II, în afară de aceasta, mai mult satisfăcuți de viitoarea activitate sunt cei care sunt satisfăcuți și de reușita sa. Aceste corelații denotă prezența unui complex general de aprecieri pozitive ale statutului profesional și cel academic.

Satisfacerea de viitoarea activitate de translator

Diferențele mediilor valorilor experte pentru I și II tip sunt ne semnificative, diferențele mediilor autoaprecierii - la fel.

Analiza structurilor de corelație în I tip demonstrează relația acestui indice cu prezența unor astfel de calități ca ostilitatea (dușmănia), lipsa tendinței de a colabora (octantele 5, 6, 7 – t.Liri), pe lângă tendința pronunțată de a domina și printr-o modalitate de adaptare „egocentrică” (1 scală).

Analiza structurilor de corelație în tipul II evidențiază lipsa unui complex de trăsături bine pronunțate care însoțesc indicele cercetat.

Cu toate acestea, se poate vorbi despre o anumită asemănare psihologică a structurilor I și al II tip în situația necoincidenței formale, deoarece acest indice în tipul II corelează cu factorul perspicacitate (N), cu lipsa de conștiinciozitate (factorul G'), este într-o relație negativă cu bunătatea și cu stilul de comunicare „responsabil–mărinimos” (8 oct.).

În general, se poate menționa că tendința de a lucra în școală se actualizează prin orientarea generală „umană” a personalității, pe când tendința spre activitatea de translator – prin absența ei și montajul egocentric spre autoexprimare.

În concluzie putem menționa următoarele:

- Cercetarea trăsăturilor psihologice a procesului de adaptare a descoperit diferențe între I tip și tipul II de personalitate, după majoritatea indicilor de nivel al adaptării conform structurilor lor de corelație. De exemplu, un șir de caracteristici specifice procesului de adaptare a tipului II, spre deosebire de I tip, sunt în relație cu orientarea negativă spre comunicare, izolarea poziției sale în grup, cu formele de comportament “insistent–agresiv”.

- Conform mediilor, diferențe ale caracteristicilor adaptative s-au depistat doar la doi indici: satisfacția de viitoarea activitate în școală și eficacitatea adaptării psihice. În ambele cazuri, valoarea medie a indicelui este mai înaltă în I tip de personalitate, ceea ce demonstrează o adaptare mai eficientă (în medie) după criteriile corespunzătoare.

Bibliografie:

1. Eysenck H., Eysenck M. Descifrarea comportamentului uman. - București: Teora, 1998.
2. Mihai Kramar. Psihologia stilurilor de gândire și acțiune umană. - Iași: Polirom, 2003.
3. Зарковский Г.М. Функциональное состояние как проявление внутренних условий выполнения деятельности. - Ленинград, 1983.
4. Кряжева И.К. Включенность личности в трудовой процесс и эмоциональное самочувствие как критерий адаптированности рабочего на производстве. - Москва, 1983.
5. Лагереv В.В. Адаптация студентов к условиям обучения в техническом вузе и особенности организации учебно-воспитательного процесса с первокурсниками. - Москва: Вып.3, 1991.
6. Мерлин В.С. Проблемы экспериментальной психологии личности. Т.50. Вып.4. - Пермь, 1979.
7. Мерлин В.С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. - Москва, 1997.

Prezentat la 02.06.2008